

GAIUS SALLUSTIUS CRISPUS'UN BELLUM IUGURTHINUM ADLI ESERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Hülya BOYANA*

Öz

MÖ I. yüzyılda yaşamış olan C. Sallustius Crispus bilimsel tarihçiliği ve eserlerinin felsefi derinlik taşıması bakımından önemli bir tarih yazardır. Bu çalışmanın amacı Sallustius'un *Bellum Iugurthinum* adlı eserini ele almak ve tarih yazıcılığına sağladığı katkıları incelemektir. Çalışmamızda öncelikle yazarın kamu görevlerini belirlemeye çalıştık. Daha sonra Sallustius'un yetiştiği ortamı, yaşadığı dönemin siyasi, ahlaki, ekonomik ve kültürel yönlerini ele almaya çalıştık. Eserin konusu MÖ 111-105 yılları arasında Romalılar ile Afrika'nın kuzeyinde yer alan Numidia kralı Iugurtha arasında yapılan savaştır. Monografi türünde yazılmış olan bu eserde Sallustius'un yaşadığı çekişmeli ortamın eserine nasıl şekil verdiğini incelemeye çalıştık. Sallustius, *Bellum Iugurthinum* adlı eserinde Roma'da ahlak seviyesinin nasıl bozulduğunu, Roma'nın eski değerlerinin nasıl kaybolduğunu anlatmıştır. Özellikle Roma'daki yöneticilerin para ve yetki için her şeyi yapabileceklerini gözler önüne sermiştir. Eser ahlaki açıdan derin bir ciddiyetle olayları yansıtmaktadır ve yazar bunu asla yapmacık bir tavırla ortaya koymamıştır. C. Sallustius Crispus *Bellum Iugurthinum*'da Roma'daki siyasi gelişmelerin iç yüzünün anlaşılmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bellum Iugurthinum, Iugurtha, Marius, Sulla, Adherbal.*

Abstract

Assessments on Gaius Sallustius Crispus' Work Titled *Bellum Iugurthinum*

G.Sallustius Crispus, who lived in BC 1st century, is an important writer of history considering his academic historiographership and that his works have philosophical depth. The aim of this study is to tackle Sallustius' work titled *Bellum Iugurthinum* and investigate his contribution to written history. In our study firstly we tried to identify Author's public functions. Following we tried to take on the environment where Sallustius was raised, and the political, moral, economic and cultural aspects of his lifetime period. The subject of the work is the war during the period BC 111 and 105 between the Roman and Iugurtha, the king of Numidia that is located in north of Africa. In this monographic type work we investigated how this contentious environment affected

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara. E-posta: boyana@humanity.ankara.edu.tr.
(Makale Gönderim Tarihi: 10.09.2018 - Makale Kabul Tarihi: 19.11.2018)

Author's works. Sallustius, in his work *Bellum Iugurthinum* narrated the moral crash in Rome, and how Rome lost its old values. Particularly he brought out that the rulers in Rome could manage everything for money and power. The work reflects the events with a deep seriousness in terms of moral, and the Author didn't reveal this with an artificial attitude. C.Sallustius Crispus facilitated in *Bellum Iugurthinum* the understanding of the inside stories of political and moral developments in Rome.

Key words: *Bellum Iugurthinum, Iugurtha, Marius, Sulla, Adherbal.*

Roma'nın Geç Cumhuriyet Dönemi tarihçilerinden olan Gaius Sallustius Crispus¹ MÖ 86 yılında Amiternum'da *plebs* kökenli bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur.² Varlıklı ve özgür bir aileden gelen Sallustius Roma'da edebiyat ve retorik alanlarında iyi bir eğitim almıştır. Yazar ayrıca felsefeye ilgi duymuş ve Pythagorasçı Nigidius Figulus'un çevresine girmiştir. Yazarın özel hayatı ile ilgili fazla bilgiye sahip değiliz. Ailesinde ilk defa siyasi kariyer yapan kişi Sallustius'tur. Yazar, ilk eseri *De coniuratione Catilinae*'nin önsözünde siyasi kariyerine erken bir tarihte başladığını belirtmiştir.³ Sallustius'un kendi ifadesine göre küçük yaşta tarihe ilgi duymuş, ama zamanının gençliğine uyarak kamu işlerine atılmıştır.⁴

C. Sallustius Crispus MÖ 54 yılında *quaestor*⁵ olarak kamu yaşamına atılmıştır. MÖ 52 yılında, partiler arası çekişmelerin çok yoğun olduğu sırada, *tribunus plebis*⁶ olmuştur. MÖ 50 yılında Suriye'de *legatus pro praetore* olarak görev yaptığı sırada *ensor*(*ahlak denetimcisi*)'un raporu ile ahlaksızlıktan dolayı senatodan atılmıştır.⁷ MÖ 49 yılında iç savaş başladığı zaman Sallustius, Caesar'ın yanında yer almıştır. Yazar aynı yıl ikinci kez *quaestor*, MÖ 48 yılında da *praetor*⁸ olmuştur. Caesar sayesinde bu görevlere getirilen⁹ Sallustius MÖ 47- 46 yıllarında askeri hizmetlerde görev almıştır. MÖ 46 yılında Caesar tarafından *Africa Nova*'nın (Numidia Eyaleti'nin) *proconsul*'lüğüne¹⁰ atanmıştır. MÖ 45 yılında Roma'ya döndüğü zaman *Africa Nova* eyaletinin

¹ Ascon. Pedianus bu üç adı bir arada vermiştir: "C.Sallustium Crispum praetorem ad Cercinam insulam versus... Caes., *Bell. Afr.*, VIII, 3; Tac. *Ann.* III, 30; da yazarı iki adıyla yazmıştır." Fine anni concessere vita insignes viri Volusitus et Sallustius Crispus..."

² Hier. *Olymp.*, 173,3. Yazar Sallustius'un Sabin kenti olan Amiternum'da doğduğunu söylemektedir.

³ Sall. *Catil.* III. "Sed ego adulescentulus initio sicuti plerique studio ad rem publicam latus sum, ibique mihi multa advorsa fuere." bkz. Rolfe 1921, s. 10; Varinlıoğlu (Öner) 1973, s.19.

⁴ Sall. *Catil.* III, 3; IV.

⁵ Maliye işlerine bakan kamu görevlisi, Did. V,15.

⁶ Halk temsilcisi. Halk sınıfının haklarını savunan görevli memur. Funiaioli 1920, s. 1918.

⁷ Cic. *Catil.*, VI,16.

⁸ Eyalet valisi, hukuki işlerden sorumlu memur; Mommsen 1904, s. 492.

⁹ Sarıgöllü 1983, s. 26.

¹⁰ *Senatus*'a bağlı olan bir eyalette valilik yapan kamu görevlisi. Appian. *Bell. Civ.*, II, 100; Dio Cass., XLIII,9; Did. VII, 9.

halkını ezdiği, halkı vergilerin altından kalkamaz duruma getirdiği için hakkında zimmet davası açılmış ve yine Caesar tarafından kurtarılmıştır.¹¹ MÖ 44 yılında Caesar'ın öldürülmesinden sonra Sallustius, kamu işlerinden çekilmeye karar vermiş, kendini ilgi duyduğu tarih alanına vermiştir.

Yazar yaklaşık otuz ile kırk yaşları arasında kamu görevlisi olarak, kırk ile elli yaşları arasında da Roma'nın iki önemli olayını ve MÖ 78-67 yıllarının olaylarını ele alarak Roma'ya hizmet etmiştir. Caesar'ın ölümünden sonra ömrünün geri kalan kısmını bahçelerle çevrili evinde tarih yazarak geçirmiş, “*Horti Sallustiani*” diye anılan bu evde MÖ 35 yılında ölmüştür.¹²

Sallustius'un monografi türünde yazdığı ilk eser *De Coniuratione Catilinae* (Catilina Tertibi)'da MÖ 63 yılında, Cicero'nun *consul*'lüğü sırasında başlayan, başarısızlıkla sonuçlanan bir ayaklanmayı anlatmıştır. Yazarın monografi türünde yazdığı ikinci eseri olan *Bellum Iugurthinum* (Iugurtha Savaşı)'da ise MÖ 111-105 yılları arasında Romalıların Kuzeybatı Afrika halkı *Numidia*'lılarla yaptığı savaşı anlatmıştır.¹³ Sallustius'un yazdığı bu ikinci eser, makalemizin konusunu oluşturmaktadır. Sallustius, *Bellum Iugurthinum* adlı eserini MÖ 40 yılında kaleme almış, aynı yılda yayınlamıştır.¹⁴ Eser hem *De Bello Iugurthino*¹⁵ hem de *Bellum Iugurthinum* olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sallustius'un *Bellum Iugurthinum* adlı eserini incelemeye başlamadan önce yazarın hangi ortamda yetiştiğini, yaşadığı dönemin siyasi, ahlaki, ekonomik ve kültürel yönlerini ele almak istiyoruz. Böylece bu dönemin yazarın kişiliğine ve eseri *Bellum Iugurthinum*'a nasıl etki yapmış olabileceğini ortaya koymaya çalışacağız.

Marius'un ölüm yılı olan MÖ 86 yılında doğan yazar¹⁶, sınıf kavgalarının yaşandığı çekişmeli bir ortamda yetişmiştir. Roma MÖ II. yüzyılda Kartaca'yı ele geçirerek (MÖ 146) Akdeniz'e egemen olmuş, aynı yıl Makedonya'yı eyalet statüsüne (*Provincia Macedonia*) dönüştürmüştür. Roma küçük bir devletken önce İtalya'da sonra ise Akdeniz'de egemenlik kurarak geniş toprakları olan bir devlet olmuştur.

¹¹ Demiriş 2006, s. 50.

¹² Mellor 1997, s. 77; Funaioli 1920, s. 1914.

¹³ Sall. *Iug.* V,1. “bellum scripturus sum, quod populus Romanus cum Iugurtha rege Numidarum gessit...; Laistner 1977, s. 48.

¹⁴ Albrecht 1997, s. 434.

¹⁵ Quint. III, 8, 8.

¹⁶ Howatson 2013, s. 583. Arpinium (=bugünkü Arpino) yakınlarında halk sınıfından bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Marius (MÖ 157-86), Halk partisinin başkanı olarak yedi kez *consul*'lük yapmıştır. Marius'un yedinci *consul*'lüğü'nün 13.gününde Sallustius doğmuştur. bkz. Jacobs 1922, s.1.

Bu dönemde Roma'da, savaşlar yüzünden köylüler topraklarını işleyememiş ve yoksullaşmıştır. Özellikle MÖ II. yüzyıl başında Roma'da *ager publicus*'un¹⁷ kirayla yurttaşlara dağıtılması sonucu ortaya çıkan geniş tarım arazileri olan *latifundium*'lar bulunmaktadır. Bu *latifundium*'larda ucuz iş gücü sağlayan çok sayıda köle çalışmaktadır. *Latifundium*'ların sahipleri işlettikleri arazilerden büyük kârlar elde etmişler, ancak küçük çiftçiler, çiftliklerini satmak zorunda kalmıştır. Tarım ve hayvancılıktan başka geçim kaynağı olmayan çiftçinin rekabet gücü yoktur. Toprağını kaybeden halk, köyden kente akın etmiş ve böylece kentte yaşayan halk sınıfının sayısı artmıştır.

MÖ II. yüzyılda Roma'da bu siyasi ortamda halk sınıfının (*plebs*) hiçbir konuda söz sahibi olmadığını, *senatus* dışında kalan varlıklı Roma yurttaşları olan atlıların (*equites*) ise kendi çıkarları doğrultusunda ya *patricius*'ların sınıfına ya da *plebs*'lerin sınıfının yanında yer aldığını görmekteyiz.¹⁸

Bu durumu gözlemleyen Tiberius Sempronius Gracchus MÖ 133 yılında halk sınıfının yoksulluğunu azaltmak için ve *ager publicus*'un dağıtımını düzenlemek için bir yasa çıkarmıştır. Bu yasa ile bir komisyon aracılığıyla devlet arazileri yoksul halka dağıtılacak iken T.Sempronius Gracchus, *Capitolium*'da soyluların kışkırttığı bir ayaklanmada öldürülmüştür.

MÖ 123'de Gaius Sempronius Gracchus, büyük kardeşinin tasarılarını yeniden ele almış, ancak yine *senatus* bu güç birliğini dağıtmayı başarmıştır. Soylular sınıfından bu iki kardeşin toprak reformu için çalışmaları Roma'da iç çekişmelerin, savaşların başlangıcı olmuştur.¹⁹ Bu olaylardan sonra da toplumda ahlaksızlık artmış, soylular (*optimates*) ile halk (*populares*) partilerinin çatışmaları sürüp gitmiş, Roma Devleti güç kaybetmeye başlamıştır.²⁰

MÖ II. yüzyılın son çeyreğinde ise Anadolu'da Pontos Kralı VI. Mithridates Eupator krallığını genişletmiş ve güçlendirmiştir. Kuzey İtalya'da Kimberler (*Cimbri*) ile Gallia'nın güneyinde *Teuton*'lar tehlike yaratmış, Roma Gallia'nın güneyinde *Gallia Narbonensis* eyaletini kurmuştur. MÖ 111 yılında Kuzey Afrika'daki *Numidia* topraklarında egemenlik kurmak isteyen Iugurtha'ya karşı yaptığı savaşta Roma MÖ 105 yılında başarı kazanmıştır.

MÖ I. yüzyılda Roma'da yedi kez *consul*'luk yapan Marius zamanında birçok yasa çıkartılarak *senatus*'un yetkisi ortadan kaldırılmıştır.²¹

¹⁷ Devlet arazisi: Romalıların İtalya'nın fethi sırasında direnen ya da Roma egemenliğine karşı ayaklanan halklardan zorla alınan topraklar. Bazı eyalet arazileri de bu adla anılmıştır. bkz. Howatson 2013, s.12-13.

¹⁸ Varinlioğlu 1973, s.10.

¹⁹ Öner 1971, s.18.

²⁰ Varinlioğlu 1973, 11.

²¹ Öner 1971, s. 19; Halk sınıfına mensup olan Gaius Marius askeri reformlar yapmıştır. Belli bir servete sahip olmayan fakir köylü ya da zanaatkârlar (=proletarii) kanun gereği askere

MÖ 91-88 yılları arasında İtalya'da yaşayan ve Roma'nın müttefiki olan kentler ile Roma arasında "Müttefikler Savaşı" veya "Sosyal Savaş" olarak da anılan savaş gerçekleşmiştir. Müttefikler yenilmesine rağmen Roma'dan vatandaşlık hakkını almışlardır. Bütün bu iç ve dış tehditler sonucunda Roma Cumhuriyet yönetiminde özellikle MÖ II. ve I. yüzyıllarda çöküntü başlamıştır. MÖ 88'den MÖ 82'ye kadar Marius ile Sulla arasında süren iç savaşta Sulla galip gelmiştir.

MÖ 88 yılında *consul* olan Lucius Cornelius Sulla (MÖ 138-78), Pontos Kralı VI. Mithridates Eupator'a karşı başarılı bir mücadele vermiştir. Sulla, devleti iyi bir duruma getirmek için kendini diktatör seçirmiştir (MÖ 82/81), kendisine başkaldıranları acımasızca öldürtmüş, binlerce insanı sürgüne göndermiş ve mallarına el koydurmuştur. Üç yıl *diktator*'lük yapan Sulla, anayasayı aristokratların lehine yeniden düzenlemiş ve *senatus*'a yeniden güç kazandırmış ve MÖ 80 yılında *consul* olmuş, MÖ 79 yılında da siyaseti bırakmıştır. Sulla, MÖ 78'de ölmüş, ancak Roma'da çekişmeler bitmemiştir.

Sallustius (MÖ 86-35) çok hareketli bir siyasi ortamda dünyaya gelmiş ve büyümüştür. Onun yaklaşık otuz yıllık bir dönemi kapsayan çocukluk ve gençlik yılları, Sulla'nın kurduğu güvenilir olmayan oligarşik yönetiminde geçmiştir.²² Yazarın yaşadığı bu dönemde soylular, şatafat ve debdebe içinde yaşarken, halk sınıfı geçimini bile sağlayamamıştır. İki sınıf arasında ekonomik açıdan büyük bir fark vardır.

MÖ I. yüzyılın ilk yarısında Roma hem dış düşmanla savaşmış hem de iç çatışmalar, ayaklanmalarla uğraşmıştır. Bu çalkantılar içinde Roma toplumunda rüşvet ve kanunsuzca elde edinilen zenginlikler olağan sayılmaya başlamış, ahlaki seviye düşmüştür.

Sallustius'un yaşadığı dönemin siyasi ve ahlaki boyutlarını ele aldıktan sonra şimdi de bu dönemin onun kişiliğine ve eserlerine nasıl yansımış olduğunu görmeye çalışacağız. Yazarın karakterinin bu ortamda nasıl şekillendiğini ve *Bellum Iugurthinum* adlı eseri hangi nedenlerden ele aldığını ve nasıl bir yol izlediğini incelemeye çalışacağız.

Böyle çekişmeli bir ortamda büyüyen Sallustius, konu bakımından kendini zengin bir ortamda bulmuştur. Yazar siyasi sorunlarla toplumsal sorunlar arasındaki ilişkiyi görmüştür. Bu dönemde Roma ahlaki açıdan da eski değerlerini kaybetmeye başlamıştır. Roma yöneticileri para ve yetki için her şeyi yapabilecek hale gelmiştir. Bu dönemin ahlak yapısını Sallustius eserlerine

alınmıyorlardı. Marius orduyu tüm sosyal sınıflardan oluşan paralı bir orduya dönüştürmüştür. Böylece Marius komutanlarına bağımlı askerlerden oluşan profesyonel bir ordu yaratmıştır. bkz. Tekin 2008, s. 208-209.

²² Syme 1964, s.15.

yansıtmıştır.²³ Yazar, Iugurtha Savaşı'nda Romalı'ların ahlakının nasıl bozulduğunu ortaya koymaya çalışmış ve MÖ II. yüzyılın son çeyreğinin önemli olaylarından biri olan Iugurtha Savaşı'nı monografi türünde kaleme almıştır. Sallustius, *Bellum Iugurthinum* adlı eserinde yaşadığı dönemden önce gerçekleşmiş bir olayı ele almıştır.

Klasik Roma tarihçiliğinin başlatıcısı olarak kabul edilen ve Cumhuriyet Dönemi'nin en önemli yazarlarından olan Sallustius'un çalışma alanı kamu işleridir. Yazar yukarıda da söylediğimiz gibi yaklaşık otuz ile kırk yaşları arasında kamu görevlisi olarak, yani eylemsel olarak, kırk ile elli yaşları arasında da tarih yazarı olarak yani kurumsal olarak, Roma'ya hizmet etmiştir.²⁴

Sallustius'un *Bellum Iugurthinum* adlı eserinin konusu güncel değildir. Yazar bu eserde MÖ II. yüzyılın sonlarında (MÖ 111-105) Romalılar ile Numidia kralı Iugurtha arasındaki savaşı anlatmıştır.²⁵ Iugurtha Savaşı, yazarın doğumundan yaklaşık yirmi yıl önce gerçekleşmiştir. Sallustius'un bu savaşı anlatmak istemesinin görünen nedeni, iç savaş sırasında Caesar'ın yardımcısı, daha sonra MÖ 46 yılında Numidia Eyaleti valiliği yapmış olmasıdır.²⁶ Valilik görevi sırasında yazar, eyalet halkını ezerek servetini büyük ölçüde artırmış, Roma'ya dönüşünde suçlanmış, ancak hüküm giymemiştir. Bugünkü Cezayir sınırları içinde yer alan Numidia halkını ve coğrafyasını yakından tanıma olanağını bulmuş, eserinde yerlerin canlı betimlemelerini de yapmıştır.²⁷

Sallustius, *Bellum Iugurthinum* adlı eserini yaklaşık MÖ 40 yılında kaleme almıştır.²⁸ Sallustius'un dışında Iugurtha Savaşı'nı ele alan tek edebi kaynak Plutarkhos'un Marius ve Sulla ile ilişkili kaleme almış olduğu biyografilerdir.²⁹ Plutarkhos, yazarın bu savaşa ilişkin bahsinden etkilenmiştir.³⁰ Ayrıca Afrika valiliğini de yapan siyasal tarih yazarı Dio Cassius³¹ yazarımız Sallustius'un senato'dan kovulması ve O'nun Numidia valisi olarak görev yaptığı MÖ 46 yılında sergilediği ahlaki durumu değerlendirmiştir.

²³ Sall. *Iug.* XVI, 3; Rolfe 1921, s. 168; "Eum Iugurtha tametsi Romae in inimicis habuerat, tamen accuratissime recepit, dando et pollicendo multa perfecit, uti fama, fide, postremo omnibus suis rebus commodum regis anteferet." Iugurtha onu Roma'daki düşmanlarından saymasına karşın, çok büyük bir ilgiyle karşıladı, onu armağanlara boğarak, ona söz üstüne söz vererek kralın yararını kendi ününden, onurundan, kısaca her şeyinden önde tutmasını sağladı.

²⁴ Telatar 1987, s.1.

²⁵ Varınlıoğlu 1989, s.68; Demiriş 2006, s. 50.

²⁶ Boyana 2018, s. 212.

²⁷ Eskiçağ'da yazılmış hiçbir eser, Sallustius'un *Bellum Iugurthinum* eserinde olduğu gibi Afrika üzerine bilgi vermemiştir. Sall. *Iug.* XVII, 3, 5; App. *Civ.* II.100.

²⁸ Laistner 1977, s.48; Albrecht 1997, s. 434.

²⁹ Plut. *Mar.* ; Plut. *Sull.* Plutarkhos (MS 46-120) yaşam öyküsü, tarih ve ahlak felsefesi yazarıdır.

³⁰ Barr 2012, s.59.

³¹ Dio Cass XL, 63; XLIII, 9. Dio Cassius, MS~ 150-235 yılları arasında yaşamıştır.

Yazar *Bellum Iugurthinum* adlı eserine de *De Coniuratione Catilinae* eserinde olduğu gibi bir önsözle başlamıştır. Geçmişte yaşanmış bir olayı anlatan Sallustius bu eserde ruh (*animus*) ve beden (*corpus*) üzerinden giderek insan anlayışını açıklamak istemiştir. 114 *caput*'tan oluşan *Bellum Iugurthinum* adlı eserin ilk dört *caput*'unda yazar kendisi hakkında bilgi verir, felsefi içeriklidir, insanı ele alır ve siyasaldır.³²

Konusu insan olan önsözde yazar insanın aklını kullanması ve bedeni ile harekete geçmesi gerektiğini şöyle anlatır: “Ölümlülerin yaşamına kılavuz ve egemen olan ruhtur. Bir kimse sana doğru erdem yolundan yürüyünce, epeyce güçlü, yetkin, ünlü olur, talihe gereksinme duymaz, çünkü talih, insanın eline dürüstlüğü, çalışkanlığı, başka iyi nitelikleri veremediği gibi, bunları onun elinden alamaz da. Bunun yanı sıra insan saçma isteklere kapılarak tembelliğin eline düşerse onun yok edicisi arzusunun tadını çıkarıp, gücü, zamanı ve yeteneği dağılıp gittiğinde kendi yaradılışının zayıflığından yakınır.”³³

Yazar önsözde insanı ruh ve bedenden oluşmuş bir bütün olarak ele almıştır. Ancak bu ikilide bedenden çok ruha önem vermiştir. Güzel yüzün, büyük paranın, beden gücünün, bu türlü her şeyin zamanla geçip gittiğini; buna karşılık aklın, ruh gibi, seçkin ürünlerin ölümsüz olduğunu savunmaktadır.³⁴ Yazar bedenin yetersizliğinden, aklın gücünden ve değerinden bahsederken Stoa felsefesinden etkilendiği anlaşılmaktadır.

Sallustius önsözün son kısmında tarihi olayların ele alınmasını çok değerli bir vazife olarak gördüğünü şöyle anlatır: “Akla dayalı çalışmalar arasında özellikle geçmiş olayların anılması çok yararlı bir iştir. Bunun ne kadar önemli bir iş olduğundan birçokları söz ettiği için, birinin çalışmaması övgü ile göklere çıkardığımı düşünmemesi için bu konuya geçmek gerektiğine inanıyorum. Ben siyasi işlerden ayrı kalma kararı aldığımdan dolayı faydalı olduğunca büyük olan uğraşıma avarelik adını koyacak birilerinin çıkacağına, şölenlerle halkın sevgisini kazanmaya çalışmayı en büyük görev sayacak kişilerin olacağına inanıyorum. Önemli görevler aldığım dönemlerde pek çok değerli kişilerin bunları elde edemediğini, sonra da kötü insanların senatoya girdiklerini bir anlasalar, benim gevşeklikten ötürü değil önemli sebeplerle

³² Demiriş, 2006, 52.

³³ Sall. *Iug.* I, 3-4. “Sed dux atque imperator vitae mortalium animus est. Qui ubi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde, pollens potensque et clarus est neque fortuna eget, quippe probitatem, industriam, aliasque artis bonas neque dare neque eripere cuiquam potest. Sin captus pravus cupidinibus ad inertiam et voluptates corporis pessum datus est, perniciose lubidine paulisper usus, ubi per socordiam vires, tempus, ingenium difflexere, naturae infirmitas accusatur; suam quisque culpam auctores ad negotia transferunt.”

³⁴ Sall. *Iug.* II, 2. “Igitur praeclara facies, magnae divitiae, ad hoc vis corporis et alia omnia huiusmodi brevi dilabuntur, at ingeni egregia facinora sicuti anima immortalia sunt.”

*kararımı değiştirdiğimi, başkalarının iş yapar halinden çok benim iş yapmıyor görünen halimin devlete faydalı olacağını tabii ki düşüncektelerdir.”*³⁵

Sallustius bu bölümde kendini savunmaya çalışmaktadır. Çünkü yazar kamu görevinde istediği başarıyı gösterememiş, Caesar’ın yardımıyla görev almıştır. Bu yüzden kamu görevini bırakıp, akıl gücüne dayanan çalışmalardan tarih yazmayı seçmiştir. Nitekim siyasi hayatında kazanamadığı ünü yazar tarih yazarlığında kazanmıştır. Kariyerini tarih yazarak tamamlamıştır.

Yazar önsözü felsefi bir bakış ile kaleme almış, konuya ışık tutmuş ve yazarın görüşünü anlamamıza yardımcı olmuştur. Sallustius toplumun içinde bulunduğu durumu görmüş, Roma halkına doğru yolu göstermek istemiş ve ahlak kurallarına vurgu yapmıştır. *Bellum Iugurthinum*’daki önsözü bir öz eleştiri olarak kabul etmemiz gerekir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Sallustius’un *Bellum Iugurthinum* adlı eserinin konusu Romalılar ile *Numidia* Kralı Iugurtha arasındaki savaş ve Roma’nın ahlaki seviyesidir. Yazar eserinde neden bu savaşı kaleme aldığını şöyle yazmıştır: “*Roma halkının Numidia’lıların kralı Iugurtha ile yaptığı savaşı yazıya dökkeğim, çünkü bu savaş bir kez önemli, kıyasıya, yenilgi-yenilgili olmuş, sonra da ilk olarak o zaman soyluların kendini bilmezliğine karşı çıkmıştır.*”³⁶

Halk sınıfından gelen Sallustius, *senatus*’a özellikle de meclisteki aristokrat üyelere karşı devamlı husumet beslemiştir.³⁷ Sallustius’un bu husumetini *senatus*’un kendisine karşı sergilemiş olduğu davranıştan ötürü kızgınlığına ve politik kariyerinin yarıda kalması nedeniyle yaşamış olduğu düş kırıklığına bağlayabiliriz. Yazarın bu eğilimi *Bellum Iugurthinum*’da çok belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Ancak yazar *senatus*’u hiçbir zaman kurum kimliğiyle eleştirmemiştir. *Senatus* ve onun üyelerinden nadir olarak bahsetmiş, kötileyici en ufak bir niteleme yapmamış olması dikkat çekmiştir.³⁸

³⁵ Sall. *Iug.* IV, 1-4.” Ceterum ex aliis negotiis neque ingenio exercentur, in primis magno usui est memoria rerum gestarum. Cuius de virtute quia multi dixere, praetereundum puto, simul ne per insolentiam quis existumet memet studium meum laudando extollere. Atque ego credo fore qui, quia decrevi procula re publica aetatem agere, tanto tamque utili labori meo nomen intertia imponant, certe quibus maxuma industria videtur salutare plebem et conviviis gratiam quaerere. Qui si reputaverint, et quibus ego temporibus magistratus adeptus sim et quales viri idem adsequi nequiverint et postea quae genera hominum in senatum pervenerint, profecto existumabunt me magis merito quam ignavia iudicium animi mei mutavisse maiusque commodum ex otio mea quam ex aliorum negotiis rei publicae venturum.”

³⁶ Sall. *Iug.* V, 1. “Bellum scripturus sum quod populus Romanus cum Iugurtha rege Numidarum gessit, primum quia magnum et atrox variaque victoria fuit, dehinc quia tunc primum superbiae nobilitatis obviam itum est.” bkz. Varinlioğlu 1989, s. 86.

³⁷ Syme 1964, s. 125.

³⁸ Paul 1966, s. 85.

MÖ 111-105 yılları arasındaki gerçekleşen Iugurtha Savaşı, Sallustius'un şahit olmadığı bir geçmişi yansıtmaktadır. Konu Romalıların *Numidia* Kralı Iugurtha ile yaptığı savaştır. Savaş hanedanlık içindeki huzursuzluklardan kaynaklanmıştır. Roma ile *Numidia* Krallığı arasındaki ilişkilerin altında çıkar sağlama, kişisel bağlar ve Roma'nın yönetici sınıfının soyu meselesi yatmaktadır.³⁹

Sallustius eserinde *Numidia* Kralı Micipsa'nın ölümünden sonra oğulları Adherbal, Hiempsal ve yeğeni Iugurtha arasındaki yetki mücadelesini ele almıştır. Yazar önsözde bir tarihçi olarak amacına değindikten sonra, beşinci bölümde eserinin konusunu anlatmıştır. II. Kartaca Savaşı'ndan (MÖ 218-201) başlayarak geçmişten söz etmiştir.⁴⁰ Yazar daha sonra eserin başkışisi Iugurtha'nın karakter betimlemesini yapmıştır.⁴¹ Iugurtha sahip olduğu liderlik vasıfları ve cesur karakteri sayesinde tahta oturma hakkı kazanmış bir hanedan üyesidir. İki erkek kardeş - Adherbal ve Hiempsal - bu uygulamaya itiraz etmiştir. Iugurtha önce amcasının oğlu Hiempsal'i öldürmüştü ve Adherbal-Iugurtha arasındaki taht kavgasına Roma da katılmıştır. Iugurtha, amcasının diğer oğlu Adherbal'i de öldürmüştü ve bütün ülkeyi ele geçirmiştir.

Iugurtha, Cirta kentinin yağmalanması sırasında bazı Romalı tüccarların öldürülmesine göz yumunca, bu durum O'nun Roma'nın nefretini kazanmasına neden olmuştur. *Numidia* ile Roma arasındaki savaş böylece başlamıştır.

Bellum Iugurthinum'da esere yön veren akıllı, yiğit, aykırı, açgözlü, aynı zamanda çok güçlü ve kurnaz olan Iugurtha'dır. Yazar Iugurtha'yı beden gücü ile akıl gücünü birleştirmiş, Numid ırkının ana çizgilerini kendinde toplayan sert bir savaşçı ve keskin zekâlı bir karakter olarak tanımlamıştır. Kral Micipsa Iugurtha'yı Numantia Savaşı'nda Roma'ya yardım gönderdiği zaman Iugurtha orada Latince öğrenmiş⁴² ve Roma soylu sınıfı ile iyi ilişkiler kurmuştur. Yazar yetenekli bir insan olan Iugurtha'yı eserde gözünü yetki tutkusu (güç) bürümüş bir kişilik olarak canlandırmıştır.

Sallustius, Iugurtha'yı överken, Roma'da her şeyin satın alınabilir olduğunu, Roma ordusunun iyi ve güzele zenginliği tercih ettiğini ve aşırı partici, saygınlığı olmayan yeni adam ve soylu olduğunu yazmıştır.⁴³ Burada

³⁹ Syme 1964, s. 139.

⁴⁰ Sall. *Iug.* V, 3, 4, 5, 6, 7.

⁴¹ Sall. *Iug.* VI, 1; VII, 3, 5, 6, 7.

⁴² Sall. *Iug.* CI, 6. "Ibi Latine - nam apud Numantiam loqui didicerat - exclamat..."

⁴³ Sall. *Iug.* VIII, 1. "Ea tempestate in exercitu nostro fuere complures novi atque nobiles, quibus divitiarum bono honestoque potiores erant, factiosi domi, potentes apud socios, clari magis quam honesti, que Iugurthae non mediocrem animum pollicitando accendebant, si Micipsa rex occidisset, fore uti solus imperi Numidiae potiretur: in ipso maxumam virtutem, Romae omnia venalia esse."

biz yine Sallustius'un siyasi kariyerine odaklanmak suretiyle eski *homo novus*'ları aşağıladığını görmekteyiz. Yazarın kamu görevi yaptığı süreler ve olaylar düşünüldüğünde⁴⁴ bu hiç de şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte Sallustius *homo novus*'ları eleştiriden muaf tutmamıştır.

Yazar soyluların icraatlarını överken bile onları eleştirmekten geri durmamıştır. Örneğin Adherbal'in *senatus*'da yaptığı konuşmadan sonra⁴⁵, Iugurtha'nın elçileri de Adherbal'in haksız olduğunu söylemiştir⁴⁶ ve *senatus* üyesi Aemilius Scaurus, Iugurtha'dan rüşvet almayı reddetmiş olsa da Sallustius Scaurus'un “*içine sinen açgözlülüğünden ruhunu sakındığını*” söylemiştir.⁴⁷ Sallustius'un *senatus*'a karşı duyduğu bu öfke, askeri bir tarihçi olarak O'nun güvenilirliğini sorgulanmamıza neden olmuştur. Yazar savaş alanını son derece canlı bir biçimde resmetmiş olsa da toplumun üst sınıflarının Iugurtha ayaklanmasının bastırılmasında yaşamış oldukları başarısızlıkları ortaya koymak için özel bir gayret sarf etmiş olduğunu gözden kaçırmamamız gerekmektedir.⁴⁸

Kral Micipsa'nın ölümü üzerine (MÖ 118) Iugurtha önce kendisine tehlike oluşturacak olan Hiempsal'i öldürmüştü ve bu denli büyük bir kıyımın söylentisi kısa zamanda bütün Afrika'ya yayılmıştır.⁴⁹ Sallustius eserinde Adherbal'in ve Iugurtha'nın *senatus*'a elçiler gönderdiğini söyledikten sonra yine Iugurtha'nın ağzından Roma'da soyluların açgözlülüğünden ve paranın gücünden bahsetmiştir.⁵⁰ Yazar bu bilgileri verdikten sonra, Adherbal'in Roma'dan yardım istemek amacıyla *senatus*'ta yaptığı konuşmayı vermiştir.⁵¹ Bu konuşmadan sonra *senatus*'ta krallığın Adherbal ile Iugurtha arasında on elçi tarafından bölüştürülmesi kararı alınmıştır.⁵²

⁴⁴ C. Sallustius Crispus kamu görevlisi olduğu zaman *senatus*'tan iki kez çıkarılmıştır. bkz. Boyana 2018, s. 210-212.

⁴⁵ Sall. *Iug.* XIV.

⁴⁶ Sall. *Iug.* XV, 1.

⁴⁷ Sall. *Iug.* XV, 4 - 5. “Sed ex omnibus maxime Aemilius Scaurus, homo nobilis, impiger, factiosus, avidus potentiae, honoris, divitiarum, ceterum vitia sua callide occultans. Is postquam videt regis largitionem famosam impudentemque, veritus, quod in tali re solet, ne polluta licentia invidiam accenderet, animum a consueta lubidine continuit.”

⁴⁸ Barr 2012, s. 60-61.

⁴⁹ Sall. *Iug.* XII, 5; XIII, 1. “Numidiae caput eius, uti iussi erant, ad Iugurtham referunt.” “Ceterum fama tanti facinoris per omnem Africam brevi divulgatur.”

⁵⁰ Sall. *Iug.* XIII, 5, 6. “Tum Iugurtha patris consiliis, postquam omnis Numidiae potiebatur, in otio facinus suum cum animo reputans timere populum Romanum neque advorsus iram eius usquam nisi in avaritia nobilitatis et pecunia sua spem habere.”

⁵¹ Sall. *Iug.* XIV.

⁵² Sall. *Iug.* XVI, 2. “Decretum fit uti decem lagati regnum, quod Micipsa optinuerat, inter Iugurtham et Adherbalem dividerent.”

Yazar bu anlatımdan sonra konu gereği Afrika'nın yeryüzündeki konumundan bahsedeceğini söyler⁵³ ve eserde ilk konu dışı anlatımında Kuzey Afrika'nın etnografyasını ve coğrafi yönünü ele almıştır. Yazar burada coğrafi tasvirlerin yanı sıra, daha önce burada yaşamış olan yerli halklar hakkında da detaylı bilgiler vermiştir.⁵⁴ Sallustius eserinde Afrika'nın coğrafyasından ve orada yaşayan halklardan bilgi verirken Hiempsal'ın Kartaca dilindeki beş kitabını kullandığını⁵⁵, ayrıca sözlü kaynak da eklediğini özellikle belirtmiştir.⁵⁶

Sallustius *Bellum Iugurthinum* adlı eserinde Roma ile siyasi ilişki içinde olan Afrika'da yaşayan halklardan bahsederek ve bu halkların yaşadığı coğrafyadan örnekler vererek etnografik bir konu dışı anlatım sunmuştur. Böylece bu konuda kendinden sonra gelen tarihçilere örnek olmuştur.

Yazar Afrika'da yaşayan yerli halklar ve kurulan şehirler üzerine bilgi verdikten sonra temel konuya dönerek Iugurtha ile Adherbal arasındaki mücadeleyi ve Iugurtha'nın Adherbal'i işkenceyle öldürmesini anlatır.⁵⁷ Bu olaydan sonra *senatus* gelecek yılın *consul*'leri olarak P. Scipio Nasica ve L. Bestia Calpurnius'u belirlemiştir. Calpurnius'a *Numidia*, Scipio'ya *Italia* düşmüştür.⁵⁸ MÖ 111 yılında *consul* Calpurnius Bestia Scaurus ile birlikte *Numidia*'ya girer ve birkaç kenti ele geçirir, içerilere girmez. Iugurtha, Calpurnius'u parayla elde etmiş ve *Numidia*'nın lehine bir barış havası esmiştir.⁵⁹

Iugurtha Roma'da o dönemde yaşanan ahlaki çöküş sebebiyle her şeyin satın alınabilir olduğu düşüncesindedir.⁶⁰

Yaşanan bu gelişmelerden dolayı kızgın olan halk (*Populares*), aristokratların işlediği suçların bedelini ödetmek amacıyla, halk temsilcisi C. Memmius'un isteği ve çalışmaları üzerine Iugurtha'yı Roma'ya getirtmeyi

⁵³ Sall. *Iug.* XVII, 1. "Res postulare videtur Africae situm paucis exponere et eas gentis, quibusquon nobis bellum aut amicitia fuit, attingere."

⁵⁴ Sall. *Iug.* XVII, 3-7; Mellor 1997, s. 38.

⁵⁵ Sall. *Iug.* XVII, 7. "...tamen uti ex libris Punicis, qui regis Hiempsalis dicebantur, interpretatum nobis est, utique rem sese habere cultores eius terrae putant quam paucissimis dicam."

⁵⁶ Sall. *Iug.* XVII, 7; XVIII, 2. "Ei neque moribus neque lege aut imperio cuiusquam regebantur."

⁵⁷ Sall. *Iug.* XXVI, 2-3. "Iugurtha in primis Adherbalem excruciatum necat, deinde omnis puberes Numidas atque negotiatores promiscue, uti quisque armatus obvius fuerat, interficit."

⁵⁸ Sall. *Iug.* XXVII, 4. "Sed ubi senatus delicti conscientia populum timet, lege sempronia provinciae futuris consulibus Numidia atque Italia decretae, consules declarati P. Scipio Nasica, L. Bestia; Calpurnio Numidia, Scipioni Italia obvenit."

⁵⁹ Sall. *Iug.* XXIX, 7. "In Numidia et exercitu nostro pax agitabatur."

⁶⁰ Sall. *Iug.* XXVIII, 1. "At Iugurtha, contra spem nuntio accepto, quippe cui Romae omnia venire in animo hac serat..."

başarmışlardır.⁶¹ Iugurtha sözde tutsak olmasına rağmen, aristokrasi içindeki bağlantılarını kullanarak, ikna edici yöntemlerle (mal, para, servet) tedbirler almış ve yaptığı görüşmeler sonucunda, cebi hafiflemiş, özgür bir adam olarak Roma'yı terk etmiştir. Sallustius, Iugurtha Roma'dan ayrıldıktan sonra arkasına bakarak "satılık kent, alıcısını bulursa kısa zamanda bitiktir işi" dediğini yazmıştır.⁶² Yazar burada Roma'daki ahlaki çöküntüyü vurgulamak istemiştir. Rüşvet Iugurtha gibi bir yabancı tarafından fark edilebilecek kadar somut bir hal almıştır. Ayrıca Iugurtha'nın elini kolunu sallayarak kenti terk etmiş olması çürümenin vahametini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.⁶³

Roma Numidia'ya MÖ 110 yılında Sp. Postumius Albinus, sonra kardeşi Aulus, sonra yine Albinus yönetiminde ikinci seferini yapar. Ancak Roma ordusu iradesiz yönetim yüzünden başarısız olur.⁶⁴

Sallustius C. Bestia Calpurnius ve Postumius Albinus'un rüşvet almaya yatkın kimseler olduğunu ifade ederek, bunların yaşadığı askeri başarısızlıkları son derece iyi kurgulamayı başarmıştır.⁶⁵ Romalı önderlerin paraya düşkünlüğü, Iugurtha'nın bunu anlaması sonucunda önderleri ve *senatus* üyelerini elde etmesi yüzünden bu savaş sürüncemede kalmıştır.

Yazar daha sonra yine ikinci defa konu dışı anlatıma geçerek, partiler arası çekişmelerden yola çıkar ve toplumdaki farklı sınıfları ortaya koymaya çalışır.⁶⁶ Soylular ile halk arasındaki çekişmeyi detaylı bir şekilde ele alan Sallustius burada devletin iyi durumda olması ve bu fikir ayrılığının devlete zarar vermemesi gerektiğini söyler.⁶⁷ Bu konu dışı anlatımda yazar toplumun soylu sınıfı ile halk sınıfının III. Kartaca Savaşı'nda (MÖ 149-146) Kartaca'nın yerle bir edilmesinin ardından siyasi ahlakın da çöküşünden sorumlu olduğunu açıkça ifade etmiştir.⁶⁸ Sallustius *senatus*'u ve *pleb*'leri eleştirmek suretiyle eserine denge getirmeyi başarmıştır. Bu durum bir ölçüde Sallustius'un Thukydides'in tarzını bilinçli bir şekilde kopyalamış olmasından kaynaklanmaktadır.⁶⁹

⁶¹ Sall. *Iug.* XXXIII, 1. "Igitur Iugurtha contra decus regium cultu quam maxume miserabili cum Cassio Romam venit."

⁶² Sall. *Iug.* XXXV, 10. "Urbem venalem et mature perituram, si emptorem invenerit!"

⁶³ Usher 1971, s.153.

⁶⁴ Sall. *Iug.* XXXVI - XXXIX; XLIII, 1. "Post Auli foedus exercitusque nostri foedam fugam..."

⁶⁵ Sall. *Iug.* XXXVI - XXXIX.

⁶⁶ Sall. *Iug.* XLI.

⁶⁷ Sall. *Iug.* XLI, 5. "...Namque coepere nobilitas dignitatem, populus libertatem in lubidinem vortere, sibi quisque ducere, trahere, rapere. Ita omnia in duas partis abstracta sunt, res publica, quae media fuerat, dilacerata."

⁶⁸ Sall. *Iug.* XL, 5. "Ut saepe nobilitatem, sic ea tempestate plebem ex secundis rebus insolentia ceperat."

⁶⁹ Scanlon 1980, s.122.

MÖ 109 yılında *consul* olan Q. Caecilius Metellus orduyu devraldığı zaman Roma ordusunun son derece kötü bir durumda olduğunu fark etmiştir.⁷⁰ Metellus burada öncelikli olarak orduyu yeniden organize etme yoluna gitmiş ve idaresindeki askeri birlikleri yeniden düzen ve intizam altına almak amacıyla orduyu uzun süreli bir eğitim sürecine tabi tutmuştur. Sallustius bu konuda özellikle disiplini geri getirmesi ve kişisel gayretleri ile Romalılara yeniden özgüven aşılamış olmasından dolayı Metellus'a övgüler dizmiştir.⁷¹ Ancak Metellus almış olduğu tüm önlemlere rağmen, Roma'nın başına bela olan Iugurtha'yı yakalamayı başaramamıştır.

Sallustius her iki tarafın da güç bakımından eşit, ancak koşullar bakımından eşit olmadıklarını dile getirmiştir. Yazar, Iugurtha ve Metellus-Marius arasında geçen savaşın ne denli çekişmeli geçtiğini göstererek okuyucuda merak uyandırmak istenmiştir.

Yazar daha sonra Metellus'un yanındaki komutan Gaius Marius'un kişiliğinden, zafer tutkusu ile yanan yüreğinden bahseder ve Marius adına her şeyin başarı ile sonuçlanacağını belirtir.⁷² Sallustius burada Marius'a tanrının takdiri ile hareket ettiği izlenimi vermeye çalışmıştır.

Yazar halk sınıfından gelme, halk partisinin başkanı, ailesinden daha çok ün kazanmış olan Marius'u, eseri *Bellum Iugurthinum*'da şöyle betimlemiştir: “*Öteden beri büyük bir consul'lük tutkusu içini kavuruyordu, soyunun eski olmayışından başka her şeyi vardı: çalışkanlık, dürüstlük, büyük askerlik bilgisi, yaman bir savaş ruhu, barış zamanında ölçülü, tutkusuna, paraya egemen, yalnızca üne aç.*”⁷³ Sallustius, Marius'un bütün iyi özelliklerini ve yüksek nitelikleri üzerinde toplayan görkemli bir karakter olarak göstermiştir.

Sallustius aynı zamanda Marius'u iyi bir Romalı asker olarak canlandırmıştır: “*Devlet için en iyi şeyleri öğrendim: düşmanı vurmak, nöbet tutmak, kötü ünden başka hiçbir şeyden korkmamak, kışa, yaza özdeş biçimde*

⁷⁰ Sall. *Iug.* XLIV,4,5. “Nam Albinus Auli fratris exercitusque clade percussus, postquam decreverat non egredi provincia, quantum temporis aestivorum in imperio fuit, plerumque milites stativis castris habebat, nisi cum odor aut pabuli egestas locum mutare subegerat.”

⁷¹ Sall. *Iug.* LV, 2-3. “Itaque senatus oboa feliciter acta dis immortalibus supplicia decernere, civitas trepida antea et sollicita de belli eventu laeta agere, de Metello fama praeclara esse.”

⁷² Sall. *Iug.* LXIII, 1. “Per idem tempus Uticae forte C. Mario per hostias dis supplicanti magna atque mirabilia portendi haruspex dixerat; proinde, quae animo agitabat fretus dis ageret, fortunam quam saepissime experiretur, cuncta prospere eventura.”

⁷³ Sall. *Iug.* LXIII, 2,3. “At illum iam antea consulatus ingens cupido exagitabat, ad quem capiundum praeter vetustatem familiae alia omnia abunde erant: industria, probitas, militiae magna scientia, animus belli ingens, domi modicus, lubidinis et divitiarum victor, tantum modo gloriae avidus.”

dayanmak, toprakta yatmak, aynı zamanda açlığa dayanmak, çile çekmesini bilmek.”⁷⁴

Yazar *Bellum Iugurthinum*'daki en uzun konuşmayı Marius'a atfetmek suretiyle O'nun sesi olmuştur.⁷⁵ Ancak yazar Marius'un *pleb* kökenli bir Roma vatandaşı olduğunun altını çizerek, O'nun diplomasi ve kültürel altyapısının olmadığını da ifade etmekten geri kalmamıştır.

Kendisinin *consul*'lük için uygun aday olmadığını düşünen Metellus'la karşı karşıya gelen Marius, hırslı yapısı dolayısıyla Iugurtha Savaşı'nda sivrilen taraf olmuştur. Gaius Marius, Roma'ya döndükten sonra, propaganda yaparak Metellus'un savaş sırasındaki icraatlarını insafsızca eleştirmiş ve *consul* seçildiği taktirde Iugurtha'yı birkaç gün içinde zincirlenmiş vaziyette Roma halkına teslim edeceğini vaat etmiştir.⁷⁶ Bu sırada Metellus, Iugurtha'yı tuzağa düşürmek için yapmış olduğu girişimlerin boşa çıkmasından ötürü son derece sıkıntılı bir durum içindedir.⁷⁷ Avantajı eline geçiren Marius *consul* seçilmiş ve Metellus'un ardından MÖ 108 yılında Afrika'daki birliklerin başına komutan olarak atanmıştır.⁷⁸

Sallustius, Marius *consul* olduktan sonra O'nun başarılarının, ününün, saygınlığının arttığını, erlerinin övgüsünü kazandığını, Numid'lerin içine korku saldığını ve herkesin gözünde üstün bir varlık olduğunu anlatmıştır.⁷⁹ Yazar, Marius'un üstünlüğünü belirtmekle birlikte şansının da yardım ettiğini söylemekten geri kalmamıştır.⁸⁰

Yazarın eserinde Marius'u yücelttiğini görüyoruz. Sallustius, Marius'un kişilik çizimini O'na verdirdiği söylevle bütünlemiştir.⁸¹

Biz Sallustius'un tam olarak hangi tarihte C. Iulius Caesar taraftarı olduğunu bilmesek de, *Numidia* valiliği ile MÖ 46 yılında Caesar'ın sayesinde

⁷⁴ Sall. *Iug.* LXXXV, 33. “At illa multo optuma rei publicae doctus sum : hostem ferire, praesidia agitare, nihil metuee nisi turpem famam, hiemem et aestatem iuxta pati, humi requiescere, eodem tempore inopiam et laborem tolerare.”

⁷⁵ Sall. *Iug.* LXXXV.

⁷⁶ Sall. *Iug.* LXXXIII; Usher 1971, s.154;

⁷⁷ Sall. *Iug.* LXVIII, 1.

⁷⁸ Sall. *Iug.* LXXXIII, 7. “Denique plebes sic accensa uti opifices agrestesque omnes, quorum res fidesque in manibus sitae erant, relictis operibus frequentarent Marium et sua necessaria post illius honorem ducerent.”

⁷⁹ Sall. *Iug.* XCII, 1-2.” Postquam tantam rem peregit. Marius sine ullo suorum incommodo, magnus et clarus antea, maior atque clarior haberi coepit. Omnia non bene consulta in virtutem trahebantur, milites modesto imperio habiti simul et locupletes ad caelum ferre, Numidiae magis quam mortalem timere, postremo omnes, socii atque hostes, credere illi aut mentem divinam esse aut deorum nutu cuncta portendi.”

⁸⁰ Sall. *Iug.* XCII, 6-7. “Sed ea res forte quam consilio melius gesta.”; LXIV, 5.

⁸¹ Sall. *Iug.* LXXXV.

senatus'daki görevine iade edildiğini biliyoruz.⁸² Sallustius'un Caesar'a karşı duyduğu minnettarlık hissini zekice kurgulanmış olduğu dikkat çekmektedir. Yazar *Bellum Iugurthinum*'da Caesar'ı hiçbir şekilde övmemiştir, ama O'nu destekleyecek bir tarzda karakterize etmiştir.⁸³ Sallustius'un *Bellum Iugurthinum* adlı eserinde Caesar'ın etkisini Marius betimlemesinde görebiliriz.⁸⁴ Sallustius Marius'un karakterini betimlerken Caesar'ın bakış açısını yansıtmış olabileceğini düşünüyoruz.⁸⁵

C. Iulius Caesar teyzesi Iulia'nın cenaze alayında eşi Marius'un heykelini de dahil etmek istediğini Plutarkhos'un eserinden biliyoruz.⁸⁶ Marius Caesar'ın teyzesinin eşidir. Sallustius'a kariyerinde destek olduğunu bildiğimiz Caesar'ın ailesine mensup Marius'u methetmek suretiyle hamisini onurlandırmaya çalışmış olduğunu varsaymak mümkündür.⁸⁷ Sallustius, Caesar'a olan saygısını Marius için çizdiği karakterle somut hale getirmiştir.

Sallustius'un Marius yanlı eğilimleri askeri tarihçi olarak güvenilirliğine zarar vermiştir. Örneğin yazar Marius'un taktik ihtiyatsızlığına vurgu yapmış olsa da gerçekte Marius'un ihtiyatsızlığının sonuçlarına işaret etmemiştir.⁸⁸ Burada Sallustius Marius'un yaptığı hataları bile zafer olarak göstermek niyetinde olduğu göze çarpmaktadır. Oysa Sallustius Marius'u sadece düşmanlarıyla ilişkili, ihtiyatsız olmakla suçlamıştır.⁸⁹

Sallustius'un sergilemiş olduğu Marius yanlısı tavır bugüne kadar olması gerektiği gibi ele alınmamıştır. Bunu ancak eseri detaylı bir şekilde inceleyerek tespit etmemiz mümkündür. Yazar *Bellum Iugurthinum*'da Marius ile ilişkili eleştiriden sakınmış gibi görünmektedir.

Bellum Iugurthinum'da Sallustius, Marius *consul* olduktan sonra Afrika seferleri ile ilgili hazırlıkları betimlediği bölümde Roma politikasının bütün karakterini değiştirecek olan ordu reformundan söz etmiştir.⁹⁰ Roma'da askerlik hizmetinin bu dakikadan sonra profesyonel bir meslek haline geldiği anlaşılmaktadır. *Senatus*'un ödeme yapmaması nedeniyle, ordu komutanı Marius duruma el koymuş ve ödeneği temin etmeyi başarmıştır. Askerlerin geçimlerini üstlenmesi Marius'un daha fazla takdir görmesine neden olmuştur.

⁸² Dio Cass., XLIII, 9; XLIII 47; Suet. *Iul.* XLIII; Syme 1964, s.39; Boyana 2018, s. 212.

⁸³ Barr 2012, s; 61.

⁸⁴ Lofstedt 1958, s. 102.

⁸⁵ Barr 2012, s. 62.

⁸⁶ Plut. *Caes.* V.

⁸⁷ Barr 2012, s.62.

⁸⁸ Sall. *Iug.* XCIV, 8. "Sic forte correcta Mari temeritas gloriam ex culpa invenit."

⁸⁹ Sall. *Iug.* XCI.

⁹⁰ Sall. *Iug.* LXXXVI.

Bu durum aynı zamanda Marius'un himayesindeki askerlere daha aktif bir biçimde savaşmaları için de cesaret vermiştir.

C. Sallustius Crispus, *Bellum Iugurthinum* adlı eserinde Afrika bölgesi ve burada yaşayan halklar üzerine ve partiler arası mücadeleler üzerine, Leptis-Syrtis kenti üzerine üç ayrı konu dışı anlatımı yedi ayrı bölümde ele almıştır.⁹¹ Bu son konu dışı anlatımda yazar Leptis kentinin kimler tarafından kurulduğunu, coğrafi özelliklerini ve *Numidia*'lılarla olan ilişkilerini anlatmıştır.⁹² Yazar bu bölümde yine eskiden sahip olunan ahlaki değerlerden ve vatan sevgisinden bahsetmiştir.

Sallustius eserin sonlarına doğru, soylular partisinin temsilcisi L. Cornelius Sulla hakkında bilgi vermiştir. Yazar o dönemde *quaestor* olan Sulla'nın büyük bir atlı birliğiyle ordugâha geldiğini ve böylesine büyük bir adamın nitelikleri ve yetişmesi hakkında şöyle demiştir. “*Sulla tanınmış bir patricii soyundandı, aile, ataların gevşekliği yüzünden artık sönmeye yüz tutmuştu, kendisi Yunan ve Latin yazını en iyi bilenler düzeyindeydi, üstün zekâlı, zevke düşkün, ama ünü daha istekli, boş zamanlarını içip eğlenmeye veren biriydi; yine de hiçbir zaman zevk uğruna işlerini bırakmamıştır, ancak, evliliğinde daha onurlu bir yaşam sürebilirdi; güzel konuşurdu, kurnazdı, onunla kolayca dostluk kurulurdu; yaptıklarını gizlemek için gösterdiği zekâ kıvraklığına diyecek yoktu; birçok konuda özellikle de para bakımından eli açıktı. İç savaşta kazanılan utkudan önce bütün insanların en mutlusunu olan onun talihi hiçbir zaman çalışkanlığı geçmemiştir; birçok kimse, gücü mü yoksa mutluluğu mu daha ilerde kestirememiştir. Nitekim sonraki eylemlerini anlatmakta insan utanç mı duyar yoksa daha doğrusu üzüntü mü bilemiyorum.*”⁹³

Cesaret ve ün kazanma arzusu konusunda Marius ve Sulla arasında belirgin benzerlikler bulunmaktadır. Sallustius'un cesaretini ve askeri başarılarını betimlemesi son derece ilginçtir. Yazarın çizdiği Sulla portresinin duygulara hitap eden bir tarafı vardır, ancak Sallustius bunu Sulla'nın şöhret arzusuyla pekiştirerek vermeyi tercih etmiştir. Sulla ve Marius arasında keskin birtakım farklılıklar da bulunmaktadır. Sulla soylu bir aileden gelme, kültürlü, zeki ve sosyal, duygularını gizleyebilen bir komutandır. Marius ise halk sınıfından, çalışkan, dürüst, iyi bir asker, ancak Yunanlılara özgü güzel söz söyleme sanatı ve kente özgü incelikler için eğitim almamış bir komutandır.⁹⁴ Marius ve Sulla'nın daha sonraki kariyerleri büyük benzerlikler göstermektedir.

⁹¹ Arslan 2011, s.70.

⁹² Sall. *Iug.* LXXVII; LXXIX.

⁹³ Sall. *Iug.* XCV, 3-4. Bkz. Varinlioğlu 1989, s.142.

⁹⁴ Sall. *Iug.* LXIII, 3. “Sed is natus omnem pueritiam Arpini altus, ubi primum aetas militiae patiens fuit, stipendiis faciundis, non Graeca facundia neque urbanis munditiis sese exercuit.”

Sallustius aristokratları sevmemekle birlikte bir aristokrat olan ve senato partisini tutan Sulla'nın Iugurtha Savaşı'nda yaptığı hizmetleri gizleme yoluna da gitmemiştir.⁹⁵ Mauretania kralı Bocchus ile görüşme işi, güzel konuşmasını bilen ve ölçülü olan Sulla'ya bırakılmıştır.⁹⁶ Yazarın burada tarafsız olmaya çalıştığını görüyoruz.

Yazar zorlu geçen savaşın sonunda Iugurtha'nın zincire vurulup Roma'ya götürüldüğünü, Marius'un daha Roma'ya dönmeden *consul* seçildiğini ve Gallia eyaletinin yönetiminin O'na verildiğini dile getirerek eserine son vermiştir.⁹⁷

Sallustius'a göre Marius o güne kadar yaptıkları ile kendini ispatlamış bir komutandır. Bunu da “o zamanda devlet, umudunu ona bağlıyor, gücünü ondan alıyordu” olarak ifade etmiştir.⁹⁸ Yazar eserini Iugurtha Savaşı'nın sonu ile değil de Marius'un kariyer yükselişi ile sonlandırmıştır. Sallustius böylece olduğundan daha parlak bir Marius karakteri çizmeye çalışmıştır.

Sonuç:

C. Sallustius Crispus'un MÖ 111-105 yılları arasında Romalılar ile Numidia kralı Iugurtha arasındaki savaşı anlatan *Bellum Iugurthinum* adlı eseri bir monografidir. Yazar yaşadığı dönemden önce gerçekleşmiş olan bir olayı ele almıştır. Amacı Roma'nın iç ve dış tehditlere karşı tutumunu, aristokrat ve halk partililer arasındaki farkları ve Romalıların ahlakının nasıl bozulduğunu ortaya koymaktır.

Yazar eserini kaleme alırken kaynakçasını da göstermiştir: Çağdaş belgeler, Sisenna'nın *Historiae*, Hiempsal'in Kartaca Kitapları, Scavrus ve Sulla'nın Anıları. Sallustius kaynaklarını söylemekle bugünün tarih anlayışına uygun bir yol izlemiştir.

Sallustius eseri kaleme alırken derin bir perspektif ortaya koymaya çalışmıştır. Bu konuda övgüye değer bir başarı kazanmıştır. Eserine bir önsözle başlamış ve Stoa felsefesinin ruh-beden ikiliğinden yola çıkmış, felsefi derinliğe sahip bir yazardır.

Bellum Iugurthinum adlı eserde yazar dramatik öğelere ve belirli düzeyde detaya yer vermiştir. Sallustius başa çıkılması güç doğal birtakım zorluklara rağmen insanoğlunun zekâ ve cesareti sayesinde kazanmış olduğu zaferin

⁹⁵ Sarıgöllü 1983, s.32.

⁹⁶ Sall. *Iug.* CXI, 1. “Ad ea Sulla pro se breviter et modice, de pace et de communibus rebus multis disseruit.”

⁹⁷ Sall. *Iug.* CXIV, 3-4. “Sed postquam bellum in Numidia confectum et Iugurtham Romam vincitum adduci nuntiatum est, Marius consul absens factus est et ei decreta provincia Gallia, isque kalendis Ianuariis magna gloria consul triumphavit.”

⁹⁸ Sall. *Iug.* CXIV, 4. “Et ea tempestate spes atque opes civitatis in illo sitae.”

ayrıntılı ve canlı portresini çizmiştir. Bu betimlemede talihin bir kez daha cesur olanın yanında yer aldığı görülmektedir. Yazarın son derece detaylı ve canlı bir anlatımı olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir. Bu özellikler esere bir kesinlik ve detay yoğunluğu kazandırmıştır.

Klasik Roma tarihçiliğinin başlatıcısı olarak kabul edilen Sallustius *Bellum Iugurthinum*'da döneme damgasını vurmuş, olaylara yön veren ve olayların oluşumuna sebep olan kişilerin (Iugurtha, Adherbal, Metellus, Marius, Sulla) karakter tasvirini çok güzel yapmıştır.

Tarihi bir olayın anlaşılması için kişileri anlamak ve döneme nasıl bir etki yaptığını anlamak için önemli olan söylevler de *Bellum Iugurthinum*'da yer almıştır. Örneğin *Numidia* kralı Micipsa'nın oğulları ile yaptığı konuşma, Adeherbal'in konuşması, Marius'un konuşması, Memmius'un konuşması önemli konuşmalardır.

Eseri kronolojik açıdan değerlendirecek olursak Sallustius'un olayları ele alırken “*interim, interea, cum, simul, atque*” gibi kesin olmayan ifadeleri oldukça sık kullanmış olduğunu görürüz.

Yazar sadece tarihi bir olayı vermez, coğrafi, retorik, ahlaki ve psikolojik yaklaşımla anlatımını daha da zenginleştirmiştir. Özellikle konu dışı anlatımlarda coğrafi, etnografik ve topografik anlatımlar ile konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Sallustius olayları sebep-sonuç ilişkisinde yorumlayarak Klasik Roma tarihçiliğinin başlatıcısı olarak kabul edilmiştir.

Sallustius'un tartışmalı siyasi kariyerinin izlerine eserlerinin üzerinde etkisi mutlaka olmuştur. Ancak yazar eserinde kendini doğrudan savunmamıştır. Yazar, eserin başında, bu konuyu ele almakta ki amacını soylulara karşı bir başkaldırı olarak belirtmiştir. Sallustius, eserinde soylulara çatmış, halkın haklarının savunulmasını istemiş, bu tür davranışları desteklemiş ve böyle eylemleri içtenlikle anlatmıştır. Bağlı olduğu sınıfın mücadelesini yapmıştır. Başkahraman Iugurtha'dır, ancak aristokratların karşısına dikilen Marius'tur. Sallustius aristokratlara olan bütün hincini Marius'a söyletmiştir. Dramatik öğelerle Marius'u yüceltmıştır.

Sallustius'un *Bellum Iugurthinum*'da açık ve kesin, tutarlı, mantıklı ve tarafsız olmaya çalıştığını görüyoruz. Bunda anlattığı Iugurtha Savaşı'nın zaman olarak uzaklığının payı vardır.

Politik açıdan inişli çıkışlı bir kariyere sahip olan Roma Tarih yazarı C. Sallustius Crispus bu eserde sadece Roma'daki siyasi gelişmelerin iç yüzünün anlaşılmasını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda geçmişe ilişkin kavramsal yorumlara da etki eden bir yazar olmuştur.

KAYNAKLAR

- Albrecht 1997 M. von Albrecht, *A History of Roman Literature*, Leiden- New York- Köln.
- Appian. *bell.civ* Appianus, *Bella civilia*. (Çevirimiçi) <http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- Arslan 2011 Derya Arslan, *Sallustius ve Tarih Eserlerinde Konu Dışı Anlatımlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ascon. Pedianus Asconius Pedianus. *Orationum Ciceronis quinque enorrhatio, in Milanianum*.
- Barr 2012 J.Barr, "Sallust: Corrupt Politician and Historian", *Crossroads*, vol. VI., s. 58-63..
- Boyana 2018 Hülya Boyana, "Gaius Sallustius Crispus'un De Coniuratione Catilinae Adlı Eserinde Beliren Tarihçi Kişiliği", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Yıl 16 Sayı 25, s. 209-225.
- Caes. *Bell.Afr.* Caesar, *Bellum Africanum*, <http://www.archive.org/details/bellumaffricanum00caesgoog>
- Cic. *Catil.* Cicero, *In L. Catilinam. Sallustium Crispum Invectiva*. (Çevirimiçi) <http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- Demiriş 2006 Bedia Demiriş, *Roma Yazımında Tarih Yazıcılığı*, İstanbul.
- Did. Didius. (Çevirimiçi) <http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- Dio Cass. Dio Cassius, *Rhomaika*, Roman History. With an English Translation by E. Carry I-IX. London,1914-1927. (The Loeb Classical Library)
- Funiaioli 1920 Funiaioli, "Sallustius", *RE II*, Stuttgart, s.1910-1955.
- Hier, *Olymp.* Hieronymos. TLG COROM, California 2000.
- Howatson 2013 M. C. Howatson, "Marius", *Oxford Antikçağ Sözlüğü*, çev. Faruk Ersöz, İstanbul, s. 583-584.
- Jacobs 1922 Rudolf Jacobs, *C.Sallusti Crispi De Coniuratione Catilinae*, Berlin.
- Laistner 1977 M. L. W. Laistner, *The Greater Roman Historians*, California.
- Lofstedt 1958 E. Loftstedt, *Roman Literary Portraits*, Oxford: Clarendon Press.
- Mellor, 1997 R. Mellor, *The Roman Historians*, London-New York
- Mommsen 1904 Theodor Mommsen, *Römische Geschichte III*, München.
- Öner 1971 Güngör Öner, *Sallustius'un Monografilerinde İnsan Anlayışı: Roma Toplumu Kişilikler*, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Paul 1966 G.M. Paul, "Sallust", in *Latin Historians*, ed. T. A. Dorey, London: Routledge.

Hülya Boyana

- Plut. *Caes.* Plutarchus, Caesar. (Çevirimiçi)
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- Plut. *Mar.* Plutarchus, Marius. (Çevirimiçi)
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- Plut. *Sull.* Plutarchus, Sulla, çev. Nilüfer Bayar-Ayşe Önsay, Ankara 1945.
- Quint. *Inst.* Quintilianus, *Institutio oratoria.* (Çevirimiçi)
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- RE *Paulys Real Encyclopadie der classischen Altertumwissenschaft*, München.
- Rolfe 1921 J.C. Rolfe, *Sallust*, The Loeb Classical Library, London.
- Sall. *Iug* Sallustius, *Bellum Iugurthinum*, şurada; J. C. Rolfe, *Sallust*, Loeb Classical Library, London: William Heinemann.
- Sarıgöllü 1983 Ayşe Sarıgöllü, *Roma Edebiyatında Tarih*, Ankara.
- Scanlon 1980 T.Scanlon, *The Influence of Thukydides on Sallust*, Heidelberg: Winter.
- Suet. *Iul* Suetonius, *Divius Iulius.* (Çevirimiçi)
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper>.
- Syme 1964 Ronald Syme, *Sallust*, University of California Press, Berkeley- Los Angeles.
- Tac. *Ann.* Tacitus, *Annales*, çev. Bedia Demiriş, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002.
- Teletar 1987 Fafo Teletar, *Sallustius'un "Bellum Iugurthinum" Adlı Yapıtındaki Kişilikler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tekin 2008 Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul.
- Usher 1971 Stephen Usher, *The Historians of Greece and Rome*, London.
- Varınlıoğlu 1973 Güngör Varınlıoğlu, *Catilina Tertibi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

SUMMARY

C. Sallustius Crispus, who lived in BC 1 century, is an important writer of history considering his academic historiographership, and that his works have philosophical depth. The aim of this study is to tackle Sallustius' work having the title "*Bellum Iugurthinum*" and investigate if it contributed to history writing or not. Today considering the way we understand from history writing, Sallustius' work *Bellum Iugurthinum* is in monograph type.

Sallustius was born in BC 86, October in a Sabin city called Amiternum (today's San Vittorino) as a pleb. BC 86 also is the year when Marius passed away on the 13th day of his seventh consulate. He was well educated, and was engaged Pythagoras' based philosophy and also literature. Around the age 30 he was involved in public works. The Author served for Rome as public servant between ages 30 and 40, and between the ages 40-50 tackling two important events of Rome (*De Coniuratione Catilinae*, *Bellum Iugurthinum*). After Caesar's death he spent rest of his life writing history. Sallustius died in the year BC 35 in the house called "*Horti Sallustiani*" that was located in Tiburtine.

In our study firstly we tried to identify Author's public functions. Following we tried to take on the environment where Sallustius was raised, and the political, moral, economic and cultural aspects of his lifetime period.

The subject of the work is the war during the period BC 111 and 105 between the Romans and Iugurtha, the king of Numidia region that is located in north of Africa. In this monographic type work we investigated how this contentious environment affected Author's works.

Sallustius wrote his second monographic work *Bellum Iugurthinum* in BC 40. The war of Iugurtha happened around twenty years earlier than Author's birth. He served as Numidia's Province governor in BC 46. Thus he had the chance to know the Numidia's people and geography closely. In his work he did lively and lovely descriptions of this part of Africa (today's Algeria). Furthermore he translated the books written in Carthagian language to Latin, and used them as references. There is no other original source than Sallustius' work for Iugurtha war. There are only biographies written by Plutarkhos for Marius and Sulla.

The Author started his work with a foreword. In this foreword he treated human as a whole made of soul and body. However he put more importance on soul. While mentioning the incapacities of body, the power and importance of mind he was influenced by stoicism philosophy.

Sallustius worked three separate and out of scope explanations (excursus) under seven sections including African region and people living there, the conflicts between parties, the cities of Leptis and Syrtis. These explanations being not related to main subject provided additional information to the reader, facilitated better understanding of the time period. Furthermore providing out of subject explanations and also

geographical, topographical and ethnic information, he tried to create curiosity for reader.

The Author describes in *Bellum Iugurthinum* the famous commander Marius who is from the public class as a character of hardworking, honest, with a good military background, having a soul of warrior, careful, master of his passion and money, but hungry for celebrity. He gave the longest speech to Marius. He underlined his roots as a *plebs* citizen, explained also that he did not have knowledge of diplomacy and culture. He tried to give the impression that Marius behaves under God's orientation.

Marius being elected consul in BC 108 took control of the units in Africa. The Author explained that Marius was treated as an overwhelming personality by everybody after being consul, and he had a good chance. In his work he always glorified Marius.

In his work we noticed Sallustius' gratitude feeling for Caesar was cleverly edited, because we know that the Author was returned to his business thanks to his intervention. Sallustius brought his respect for Caesar to a solid appearance with his description of the character for Marius. The Author's Marius adherent tendency damaged his credibility as a military historian.

Sallustius provided also information about Sulla who was the representative of the nobility in *Bellum Iugurthinum*. He described him as a commander with superior intelligence, who has a good knowledge of Greek and Latin, pleasure dependant, ambitious for celebrity and being generous. Even the Author did not like the aristocrats he did not hide the performances of Sulla, tried to be unbiased. Sallustius ended his work expressing that Iugurtha was brought to Rome after the severe war.

The Author tried to provide a deep perspective while he was writing his work. He construed the events in terms of cause and effect, and was accepted as the initiator of the Classical Roman historiography.

Republican Period's Roman history writer C. Sallustius Crispus facilitated in "*Bellum Iugurthinum*" the understanding of the inside stories of political and moral developments in Rome.